

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

2. Quid est tempus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

conservatione, & intrinsece efficiens rem existentem. *Scotus* communiter, vt dixi, conueniunt in hac conclusione, nimirum quod nihil requiratur, vt res duret, quam ipsamet res cum actione productiua, & conseruatione. Sed *Masius* tamen dicit ipsamet existentia esse formaliter durationem. Et si opponatur ipsi quod existentia possit esse absque eo quod duret per horam aut annum; Respondet hinc sequi solummodo, quod duratio ultra existentiam, quam per se primo formaliter dicit, importet per modum connotari aliquid aliud; & explicat illud aliud esse respectum coexistentie alicui durationi imaginaria, qui est respectus rationis.

Verum, quidquid sit, an duratio formaliter, & per se primo sit sola existentia, ei, licet præterea dicat connotatione, & secundario aliquid aliud, nempe actionem aut conseruationem, aut respectum aliquem: an vero per se primo sit ipsamet actio seu conseruatio: an denique dicat per se primo vtrumque, & existentiam, & actionem seu conseruationem: quidquid inquam sit de hoc, quod parui proflus momenti est; cum sufficiat ad cognitionem reale durationis scire, quot, & quæ realia requiruntur ad hoc, quod res duret; nullo modo placet illud de respectu rationis: neque enim duratio, à qua realiter res durat, potest dependere, etiam tanquam à connotato, à respectu rationis: quamuis enim nullus esset intellectus possibile, nec consequenter ullus respectus rationis esset possibile adhuc res possent durare, & vna res magis, quam altera: ergo impertinens est ad rationem durationis realis omnis talis respectus.

26 *Confirmatur* quod vna duratio realis connotet respectum aliquem rationis, quem non connotet alia duratio, non oritur præcise ex operatione intellectus absque fundamento aliquo ex parte durationis, alias vna duratio haberet esse maior altera per hoc præcise quod consideratur ab intellectu maior altera; aut per hoc quod fingeret intellectus aliquem respectum in vna, quem non fingeret in altera, quo nihil est absurdus: ergo debet ad illam respectum præsupponi aliquod fundamentum reale, ratione cuius sit talis in vna, qualis non est in altera sed illud fundamentum non est ipsamet existentia præcise absque aliquo alio reali distincto: ergo debet aliud connotatum distinctum ab illo respectu assignari pro duratione: sed illud solum sufficit, vt res à parte rei duret tadium, vel tamdiu: ergo non requiritur respectus ille rationis, vt res dicatur durare à parte rei, quidquid sit, an requiratur, vt intellectus intelligat rem durare tamdiu vel tamdiu: Quod argumentum mihi videtur convincere intentionem, non solum intelligendo per respectum rationis respectum aliquem, qui fingeretur ab intellectu, sed etiam illum, qui esset à parte rei independenter ab intellectu, & vocaretur rationis, non quod haberet esse à ratione, sed quia non haberet terminum realem.

CONCLUSIO VLTIMA.

Duratio adæquate diuiditur in æternitatem, æuum & tempus. Hæc est communissima, & probatur quia nulla est duratio, quæ non sit vel rei permanentis, id est existentis secundum omnes suas partes simul; vel rei successiue, id est non existentis secundum omnes suas partes simul, vt est motus successiuus. Si sit duratio rei successiua, erit tempus, si rei permanentis, vel rei permanentis carentis principio & fine, & est æternitas; vel est duratio rei permanentis carentis principio siue careat fine, siue non, & est æuum: ergo nulla est duratio, quæ non spectet ad aliquam ex his tribus, & consequenter duratio vt sic adæquate diuiditur in illas. Nō nego tamen quin ex his tribus duratio, quæ est æternitas, possit diuidi in illam, quæ est talis ex natura sua intrinseca necessario sine dependentia: qualis est æternitas propria Dei; & illam quæ non est talis sine dependentia à causa efficiente extrinseca, qualis esset æternitas, quæ cōpeteret creaturæ, si produceretur à Deo aliqua creatura ab æterno, & conseruaretur in æternū; quæ vocatur æternitas participata.

Rursus æternitas participata potest diuidi in illam, quæ caret principio & fine, & illam quæ caret principio, sed non caret fine, qualem haberet Angelus productus ab

æterno; & destructus hodie. Præterea, æuum potest diuidi in durationem rei permanentis habentis principium, & carentis fine, qualis est duratio quam habent Angeli, & anime rationales, & secundum aliquos corpora celestia; & illam quæ habet principium & finem, qualis est duratio rerum permanentium, quæ corrumpuntur, ac destruuntur de facto, vt ignis, calor, brutorum, hominum in mundo degentium. Sed de æternitate, & æuo fufius agi solet in Theologia, hic pauca de Tempore subiungere sufficiet.

QVÆSTIO II.

Quid est tempus?

28 *D*uplex considerari solet ab authoribus Tempus, vnum intrinsecum, alterum extrinsecum. Tempus intrinsecum est duratio rerum successiuarum, vt duratio motus localis, quo quis ab vno loco ad alium locum se conferret: quemadmodum enim æuum, & æternitas est intrinseca duratio rerum permanentium, ita tempus intrinsecum est duratio rerum successiuarum. Tempus extrinsecum est numerus motus secundum prius, & posterius, pro vt communiter explicatur. id est, quod est aptum natum declarare, & certificare nos de duratione intrinseca motus, ita vt per ordinem coexistentie motus ad illud possimus scire, quamdiu durauit motus, & quisam motus alio diutius durauerit. De vtroque hoc tempore aliquot hic difficultates expediemus, ex quarum solutione vtriusque natura melius percipietur.

CONCLUSIO I.

29 *Tempus intrinsecum non distinguitur realiter à re successiua, vt successiua est, cuius tempus dicitur esse duratio intrinseca: v.g. Tempus intrinsecum, seu duratio intrinseca motus, quo navis mouetur ex Hibernia in Angliam, seu Sol ab oriente ad occidentem, non distinguitur realiter ab ipso motu.* Hanc insinuat *Scotus* 6. metaph. q. 10. 2. d. 2. q. d. 8. sed longe expressius in opere de rerum principio q. 28. nuper reperto, ac inter opera Scoti excuso. Est autem contra Thomistas, ac illos, qui putant vniuersaliter durationem creatam esse modum superadditum existentie rei durantis: & nominatim contra Complutenes hic q. 3. Camerarium q. 2. 2. qui multos Scotistas pro se citat.

Probatur: quæ distinguuntur realiter, aut possunt realiter separari, aut subieciuntur in diuersis subiectis, aut ex illis vnum produciuntur realiter ab altero: sed idem numero motus nequit separari realiter à duratione sua intrinseca, aut hæc ab illo; nec alterum ab alio causatur realiter, nec subieciuntur in diuersis subiectis: ergo non distinguuntur realiter.

Confirmatur: quia nulla est necessitas ponendi durationem distinctam realiter à motu: ergo non est ponenda: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate.

Confirmatur secundum: quia duratio rerum permanentium non est quid intrinsecum ipsis, & realiter distinctum, vt patet ex dictis: ergo nec duratio rerum successiuarum, à pari, vel à potiori: quia res permanens videtur magis indifferens, vt duret diuersis durationibus, quam res successiua, vt successiua.

30 *Obiicit primo:* Idem motus potest esse duplo velocior, vt si primum mobile spatio duodecim horarum circuiret orbem, quem de facto non circumit, nisi vigintiquatuor horis; potest etiam esse duplo tardior, vt si quadraginta octo horis eundem conficeret circuitum: sed idem tempus non potest esse velocius, aut tardius, quam semel est: alias ex coexistentia aliquorum ad idem tempus non posset colligi, quod æque diu durarent: ergo tempus distinguitur realiter à motu.

Confirmatur: quia potest contingere, vt duo motus sint inequales in partibus suis, & equalis durationis: ergo duratio distinguitur à motibus illis, & consequenter tempus intrinsecum. Probatur antecedens: quia motus Solis per orbem posset esse æqualis durationis cū motu lapidis à S. Petro ad S. Ioannem Lateranensem, v. g. si lapis tam tarde moueretur, vt nō perficeretur motus eius, nisi vigintiquatuor horis: sed nō posset habere tot partes, quot haberet motus Solis, cū non percurreret tantum spatium.

Bbb z Proba

568 PHISICA. De Tempore ac Duratione,

Probatur etiam consequentia: quia si duratio non distingueretur, deberet habere tot partes, quot haberet motus, & sic duæ durationes æquales nequirent esse in motibus inæqualibus, seu inæqualium partium.

Confirmatur secundo: aliæ sunt proprietates motus, & aliæ temporis, seu durationis motus: ergo distinguuntur realiter. Probatur antecedens: quia proprietas motus est, quod sit tardus, vel velox; hoc autem non est proprietas temporis; sed quod sit longum vel breue.

31 Respondetur negando maiorem: quamuis enim idem spatium possit velocius aut tardius percurri, tamen non eodem numero motu, vt motus dicit successionem talem vt talem; vt sic autem tempus non distinguitur realiter ab illo. Itaque in motu possumus considerare & acquisitiones particulares termini ad quem fit v.g. in motu locali vbi particularia intrinseca, quibus fit corpus successiue præiens spatio per quod transit, & possumus etiam considerare moram illam, quam faciunt istæ acquisitiones, seu ista vbi partialia in succedendo sibi inuicem; si autem per motum intelligitur aggregatum ex istis acquisitionibus absque successione, line dubio tempus distingueretur realiter à motu: quia motus sic acceptus posset esse in instanti, quidquid enim acquiritur per motum vnius horæ ad calorem, posset acquiri in instanti, saltem supernaturaliter: sed si per motum intelligeretur, vt certe debet intelligi, loquendo de motu proprie dicto, qui est successiuus, nõ aggregatum ex illis acquisitionibus quomodocumque, sed aggregatum ex illis & ex successione particularibus etiam, quas illæ acquisitiones habent inter se, tempus nõ distinguitur realiter ab illo.

32 Si autem quæratur, à quo habeant istæ acquisitiones, quæ possunt esse simul, non esse simul, sed succedere sibi inuicem, & aliquando quidem cum minori mora, aliquando cum maiori.

Respondetur, quod efficienter habeant hoc à causa efficiente motum, & impediuntur, aliis que conditionibus concurrentibus, formaliter autem habent hoc à se ipsis supposita actione tali, quali producantur: saltem nihil aliud requiritur realiter, vt sit talis successio inter illas quam quod tali actione à tali causa in illis circumstantiis proueniente producantur.

Per hoc patet ad confirmationem, cuius antecedens est distinguendum: potest contingere vt duo motus, quorum partes sunt inæquales, quantum ad acquisitiones, quas motus importat, sint æqualis durationis, cõcedo antecedens; vt duo motus inæqualium partium, quantum ad successionem, quam vltra istas acquisitiones motus importat, sint æqualis durationis, nego antecedens, & similiter distinguo consequens: ergo duratio distinguitur à motu, in quantum dicit istas acquisitiones, concedo consequentiam; in quantum dicit successionem, nego consequentiam.

33 Ad secundam confirmationem respondeo primo, negando consequentiam, quia possent habere diuersas proprietates formaliter, & essentialiter, quamuis distinguerentur solum formaliter, vt habet intellectus & voluntas.

Respondetur secundo, distinguendo antecedens: quatenus motus includit tot partes quæ succedunt sibi inuicem, cõcedo antecedens; quatenus includit tot partes ipsiusmet successionis, nego antecedens: & similiter distinguo probationem antecedentis: quatenus motus includit illas partes quæ succedunt sibi inuicem, cõcedo, quatenus dicit ipsam extensionem successionis, secundum quã potest coexistere tanto vel tanto tempore extrinseco, nego antecedens.

Itaque motus dicitur tardus vel velox præcise, quatenus partes formæ, quæ acquiruntur per motum, citius vel lentius acquiruntur quam alias possent acquiri, aut quam tot partes acquisitæ per alium motum acquiruntur: sub hac autem ratione non habet rationem temporis intrinseci aut durationis, sed quatenus habet tandiu durare aut tandiu.

Obiicitur secundo, secundum Augustinũ 11. Confess. c. 24. motus non est tempus, quia fit in tempore: quæ etiam ententia videtur Philosophi variis in locis hoc libro. *Respondetur primo,* Augustinum ac Philosophum loqui de

tempore extrinseco, quo mensuratur motus, & in quo dicitur motus fieri; non verò de tempore intrinseco.

Respondetur secundo, eos intelligi posse optime in sensu formali, sic vt velint quod tempus non sit formaliter idem quod motus: quod est verum; sed non sequitur, quod tempus & motus non sint realiter idem. Quod autem motus & tempus formaliter distinguantur, patet, quia motus consideratur in ordine ad formam, quæ acquiritur: tempus vero in ordine ad quantitatem durationis, quam habet motus.

CONCLUSIO II.

34 Tempus extrinsecum est necessario quid successiuum.

Hæc est Doctoris in 2. d. 2. q. 3. quem præter suos sequitur Suarez disp. 50. met. sect. 5. Vazquez 1. p. d. 34. c. 2.

Probatur: quia nihil, nisi successiuum potest mensurare nobis quantitatem motus, hoc est certificare nobis, seu certiores nos facere de extensione durationis eius: sed tempus extrinsecum est id, quod potest mensurare motum: ergo nihil præter aliquid successiuum potest esse tempus extrinsecum.

Confirmatur: quia ex coexistentia motus ad quid permanens, vt sic, non potest cognosci, an vnus motus magis durauerit, aut minus quam alius, imo quam motus instantaneus, quia hic etiam posset eidem rei permanenti coexistere: ergo res permanens nequit esse mensura motus, quatenus permanens, & cõsequenter res permanens nequit esse tempus extrinsecum, sed necessario pro tali tempore requiritur quid successiuum.

Dices, ex coexistentia motus ad æternitatem, quæ est quid indiuisibile & permanens, posset cognosci, quando durauerit, ex eo scilicet, quod longius, vel breuius coexistit illi.

Contra, quia non possemus scire, quod longius vel breuius coexisteret æternitati, nisi quatenus compararem æternitatem alicui successiuo: ergo æternitas ex se non certificaret nobis quanta esset duratio motus: sed tantum ratione successiuo, cui compararetur. Quod autem duratio permanens, vt coexistens alicui successiuo possit habere rationem temporis extrinseci, non est nec inconueniens, nec contra conclusionem, quæ solum loquitur de eo, quod potest per se esse tempus, & ratione alterius, & de necessitate successiuo ad tempus, ita vt nihil possit esse tempus, nisi vel successiuum vel aliquid coexistens successiuo, vt coexistens ipsi. Hoc modo autem explicata conclusione, credo eam esse comunem: & saltem non est contra Auerſam quest. 29. sect. 7. quamvis citetur pro opposito ab aliquibus.

CONCLUSIO III.

35 Motus cuiusque successiuus præsertim finitus est tempus extrinsecum particulare: motus vero primi mobilis est tempus extrinsecum vniuersale. Hæc est communis, quia omnis motus successiuus, præsertim finitus, potest certificare nobis quantitatem alterius motus: ergo omnis talis est tempus extrinsecum, quia per tempus extrinsecum nihil aliud intelligimus, quam id, quod potest nobis declarare quandiu durauit motus aliquis. Dixi præsertim si sit finitus: quia supponitur communiter quod mensura debeat esse certa & limitata, qualis nõ videretur esse motus etiam infinitus. Sed certe motus etiam infinitus posset mensurare nobis quantitatem alterius motus infiniti, ita vt quicumque cognosceret vnum motum esse infinitum, posset etiam eo ipso cognoscere, quod alius motus semper coexistens ipsi debeat esse infinitus.

Probatur secunda pars conclusionis: quia illud est tempus vniuersale, quo communiter omnes homines vt solent ad mensurandas durationes rerum: sed illud est motus primi mobilis, & hinc iste motus est diuisus ad hominum commoditatem in horas, dies, menses, annos; & motus qui coexistit vel coexistere potest vigesima quartæ parti motus, quo voluit primum mobile circa terram, dicitur durare per horam; ille vero, qui coexistit motui eius circa terram, dicitur durare per diem ac noctem, seu per viginti quatuor horas.

Et si quæratur, cur iste motus sit tam vniuersaliter acceptus.

Respondetur

Respondet, quia est valde regularis; inuariabilis, ac notus omnibus, nec alius aptior assignari potest, quod deberet assumi.

Et si querat præterea: cur motus Solis ipsius non dicatur esse tempus vniuersale? *Respondet* secundum communior sententiam, de qua tamen in libris de Cælo, Solem habere duos motus, vnum proprium, & alterum ratione alterius. Proprius autem motus non est tam notus, quam motus illius ratione alterius, qui est ille motus, quem habet ratione motus primi mobilis, & coincidit cum motu illo primi mobilis; unde motus primi mobilis potius pro tempore vniuersali acceptari debebat quam motus Solis, nempe proprius.

Obijciunt contra primam partem: si quicumque motus posset esse tempus, vnum tempus posset mensurari alio tempore: vnus enim motus potest mensurari alio motu; sed hoc videtur inconueniens.

Respondet negando minorem: sicut enim vna vlna, quæ est mensura panni, potest mensurari per aliam vlnam; ita vnum tempus, licet esset mensura alterius, potest tamen per aliud mensurari absque inconuenientia.

CONCLUSIO IV.

Tempus extrinsecum est quid reale, & nullo modo necessario indiget entis rationis, neque tanquam rationis formalis, neque tanquam complementi. Hæc est communior, & vix in re ipsa potest esse controuersia, quamvis aliqui autores aliter videantur loqui.

*Probat*ur prima pars: quia motus est ens reale: res enim realissime nouentur, vt euidens est: sed tempus realiter identificatur motui: ergo erit quid reale.

Confirmatur: quia motus realis habet ex natura sua posse certificare intellectum de extensione durationis rerum; sed quod hoc habet facere, est tempus: ergo tempus est quid reale.

Dicitur, non posse certificari intellectum per motum, nisi intellectus aduertat ad coexistentiam rei, de cuius duratione redditur certus, cum motu; ergo tempus dependet ab aduertentia intellectus, vt certificet, & consequenter licet habeat rationem mensuræ remotæ absque intellectu, non tamen rationem mensuræ proximæ. Sed quando dicitur, quod tempus sit mensura motus, id debet intelligi de mensura proxima, non de remota: ergo tempus non est quid reale, quod enim dependet ab intellectu aduertente & considerante, non est quid reale, sed rationis.

Respondet, quidquid sit de subsumpto, quod posset negari tanquam gratis assertum: cur enim potius de mensura proxima, quam de remota id debet intelligi? sed quidquid sit inquam de hoc,

Respondet negando vltimam consequentiam cum sua probatione. Itaque quamvis tempus extrinsecum ultra motum diceret formaliter aduertentiam intellectus, sicut res cognita dicit formaliter cognitionem, tamē cum illa aduertentia sit quid reale, tempus etiam sic acceptum erit quid reale, non minus quam cognitum vt cognitum, & visum vt visum.

38 *Hinc probatur secunda pars conclusionis*: nō indiget tempus aliquo ente rationis vlla ratione, nisi quatenus indiget aduertentia intellectus, seu applicatione eius: sed posset indigere hoc absque eo quod indigeat ente rationis, sicut potest habere hoc absque eo, quod accedat ipsi ens rationis: ergo nulla ratione indiget ente rationis.

Confirmatur per omnia illa, quibus in Logica probauimus non necessario sequi entia rationis ad denominationes extrinsecas.

Ex quo etiam patet, quod quamvis tempus vniuersale dependeret ab intellectu, quantum ad distributionē determinatā eius in tales vel tales partes, verbi gratia, in horas, dies, menses, annos, quod adhuc non diceret ens rationis, quia haberet illam denominationē ab actibus realibus intellectus ac voluntatis, absque eo, quod esset necessarium fingere, aut concipere aliquid realiter impossibile.

39 *Obijciunt*: tempus est compositū ex partibus successiuis vt successiuis, atque adeo talis naturæ, vt implicet vllam partem eius simul existere, & multo minus totum tempus: ergo non est quid reale. Probatur consequentia: quia illud non est reale, quod neque secundum partem sui, neque secundum totum vnquam existit, aut existere potest.

Confirmatur: tempus componitur ex præterito & futuro: sed nec præteritum est realiter existens, nec futurum; nec vt sic possunt existere: ergo nec tempus.

Hæc obiectio æquè probaret motum successiuum non esse quid reale, contra omnem experientiam & rationē; unde sicut id non probat; nec probare poterit, quod tempus non sit quid reale. Tolleretur autem difficultas eius, si diceretur tempus componi ex indiuisibilibus vltimate, sibi inuicem succedentibus, quia omnis pars vltimate ipsius aliquando existeret.

Sed respondetur independenter ab illa sententia, negando consequentiam, cum supposito probationis; tantum enim tempus existit, & secundum se totum, & secundum omnes partes, sed successiue tamen & non simul. Sicut enim res permanens debet posse existere secundum omnes partes simul, & res indiuisibilis nequit existere secundum successionem partis ad partem, quia hoc esset contra rationem, ac naturam ipsius: ita etiam res successiua, vt successiua, non debet existere secundum partes simul, quia sic non esset successiua. Itaque motus hodiernus existit hodie realissime, & externus existit realiter heri, & futurus existet realiter postea, & possibilis potest existere, non tamen pro vilo instanti.

40 *Ad confirmationem respondeo*, negando, quod omne tempus componatur ex præterito & futuro; nam ipsum præteritum non includit aliquid futurum, nec futurum includit aliquid præteritum: solum ergo tempus aggregatum ex præterito & futuro componitur ex præterito & futuro, & illud ipsum est reale, quia præteritū fuit realiter, & futurum erit realiter. quod si sensus antecedentis sit, quod tempus componatur ex partibus, quarum vna necessario est prior, & altera posterior; & consequenter quarum vna, id est prior, debet esse præterita, quando aduenit altera, quæ est posterior, & quarum vna, id est posterior, debet esse futura, quādo altera, id est prior est præterita, concedo antecedens, sed nego consequentiā: quia hoc non obstante potest esse quid reale, quandoquidem, & illa pars præterita sit præterita realiter, & pars futura sit realiter futura.

Alij respondent, tempus esse reale ratione instantis realis, quod partes ipsius copulat, & quod existit realiter: sed sane ipsæ partes temporis non essent reales; nec instans temporis copularet illas; nec esset verum, quod tempus realiter existeret, quamuis instans ipsius existeret, præsertim cum instans non sit pars temporis, quod si partes temporis sint reales, ipsum tempus conflatum ex illis, vt conflatum ex illis erit reale absque eo, quod sit recurrendum ad instans eius, vt ab eo sumat denominationem realitatis.

Addo, quando quæritur, an tempus sit reale, non esse quæstionem, an sit reale per denominationem desumptam ab aliquo, quod non est tempus, nec pars temporis: sed an secundum entitatem suam propriam, & secundum suas partes sit reale. Huic autem quæstioni non satisfacit responsio illa de instanti, vt patet; unde reuera non est ad propositum.

Alij dicunt, partem aliquam proportionalem indeterminatam temporis simul existere; sed cum illa pars debeat esse successiua, ac includens prius ac posterius, implicare videtur, quod secundum se totam simul existat. Itaque in nostra responsione, quæ est satis communis, sistendum est. Et hæc de hoc libro difficili sufficiant ad Dei gloriam.